

IZLET BEČKOGA ANTROPOLOŠKOGA DRUŠTVA U ZAGREB, KRAPINU I DOLNJU DOLINU U BOSNI.

(22—24. svibnja 1904.)

Bečko antropološko društvo poduzima gotovo svake godine izlete u razne krajeve monarkije, a zadaća je tim izletima dvojaka. Prije svega imaju od toga koristi članovi društva, koji gledanjem novih predmeta obogaćuju svoje znanje, a osim toga ovi izleti mnogo doprinose popularizovanju znanosti. Ovogodišnji duhovski izlet imao je trajati tri dana. Prvi dan Duhova imao se pregledati Zagreb sa svojim zbirka, drugi dan Krapina, a za treći dan bio je određen posjet u Dolnjoj Dolini, gdje su se imale proučiti iskopane prehistorijske sojenice. Većina je izletnika prispjela u Zagreb u nedjelju u jutro, nu nekolicinu smo vidjeli već dan prije. U 10 sati prije podne skupiše se u gradskoj vijećnici osim gostiju zastupnici kr. zemaljske vlade i glavnoga grada i izaslanici raznih učenih zavoda i društava: jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, kr. sveučilišta, zbora liječnika kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, hrvatskoga naravoslovnoga društva, hrvatskoga arheološkoga društva i dr. Goste je pozdravio profesor dr. Gorjanović, koji je ujedno predložio, da sjednicom ravna predsjednik bečkoga antropološkoga društva dvorski savjetnik dr. C. Toldt, a tajnikom da se izabere član društva dr. Fran Gundrum iz Križevaca. Pošto je prijedlog jednoglasno primljen, zahvalio se je predsjednik na srdačnom dočeku, te je podijelio riječ prof. dru. Gorjanoviću, da drži svoje predavanje »o varijacijama na skeletu krapinskoga čovjeka«. Predavač je potanko proučio sve ostanke krapinskoga čovjeka, sravnio ih sa ostancima diluvijalnoga čovjeka, što su se drugdje našli (Spy i Neanderthal), te je ne samo istaknuo, u čem se skelet krapinskoga čovjeka razlikuje od recentnoga, nego je upozorio i na to, da se i na ostancima diluvijalnoga čovjeka iz Krapine dadu ustanoviti neke razlike na nekim jednakim kostima. Ovo je predavanje pobudilo kod prisutnih velik interes,

a predsjednik, koji je nekoliko riječi nadovezao priznao je osobito veliki mar, što ga je predavač bio uložio u svoje istraživanje.

Iza predavanja pošli su gosti u geološki muzej, gdje im je prof. dr. Gorjanović pokazao sve, što se je u Krapini našlo, a osim toga ih je upozorio na mnoge druge zanimljive predmete, što ih muzej posjeduje. Oko 12 sati prispjeli su učesnici izleta u arheološki muzej, gdje ih je dočekao cijeli odbor hrvatskoga arheološkoga društva, a pozdravio ih je muzejski ravnatelj i potpredsjednik društva prof. dr. Jos. Brunšmid. Tu ih je bogata skulpturalna zbirka očito iznenadila, a i druge zbirke su ih veoma zanimale. Najveću su pažnju posvetili prehistorijskoj zbirci, osobito predmetima iz raznih neolithičkih naseobina i rijetkim t. zv. halštatskim predmetima iz okolice Otočca. Nekolicinu zanimala je i kolekcija lubanja, što ju muzej posjeduje, a sadržaje lubanje iz prehistorijskog i rimskog doba i iz srednjega vijeka. Mnogo je smetalo, što prostor u našem muzeju već davno ne dostaje za dostojno smještenje naših zbiraka, te se je više puta spomenulo, da bi sama prehistorijska zbirka, u kojoj je toliko rijetkih predmeta više naslagano, nego izloženo, trebala tri puta više prostora, nego što ga ima.

Vrijeme, što su ga gosti proboravili u našim muzejima, bilo je odveć kratko, a da bi ih mogli dobro proučiti; tek o tom su se mogli osvjedočiti, da ni mi nismo mirno sjedili i gledali, dok su drugi radili, nego da smo i mi nastojali, da uzdignemo taj naš narodni zavod premda smo za to imali tek veoma neznatna sredstva.

U 1 sat bio je zajednički objed, a u 3 sata se je pošlo u Stenjevec. Tu se je u godinama 1896—1898 iskopalo rimsko groblje, iz koga je većina predmeta dospjela u arheološki muzej. Jedna mala kolekcija nalazi se još kod župnika stenjevečkoga, veleč. g. Lj. Ivančana, koji je

iskapanje jedno vrijeme o svom trošku vodio. Srdačni doček g. župnika gostima je veoma godio. U zbirci njegovoj našao se gdjekoji komad, koji je pobudio njihovu pažnju, ali im se je još mnogo više svidjelo tumačenje domaćinovo, koji im je pokazao sve svoje notice i nacрте te im u kratko razložio, što se je od nekadašnje rimske naseobine moglo otkriti. Ovakav pijetet za domaće spomenike ne nalazi se često, a kod nas su mu se izletnici možda najmanje nadali.

Oko 5 sati ostaviše gosti Stenjevec te se provezoše okolicom Zagreba, koja je svojom krasotom učinila na nje dubok dojam. Pred večje stigoše u sv. žaversku dolinu, gdje ih je presv. g. banski savjetnik dr. Ivo Mallin srdačno dočekaо. Ovo večje, što su ga izletnici proživjeli pod njegovim krovom, ostati će im sigurno u ugodnoj uspomeni.

Drugi dan u pol devet krenuše gosti u Krapinu. Tu im je bio priređen upravo sjajan doček, a trgovišno zastupstvo se je tim dočekom na veoma dostojan način odužilo korporaciji, koja je za publikaciju ostanaka diluvijalnoga čovjeka u Krapini veoma zaslužna. U vijednici pozdravi goste načelnik trgovišta g. Vilibald Sluga, a zahvalio mu se u ime bečkoga antropološkog društva predsjednik njegov dr. C. Toldt. Iza toga predao je g. načelnik prof. dru. Gorjanoviću diplomu, kojom ga je trgovišno zastupstvo jednoglasno imenovalo začasnim građaninom trga Krapine radi zasluga njegovih, što ih je stekao upoznavši sav znanstveni svijet sa tako rijetkim nalazom, radi kojega će se i Krapina morati često u znanosti spominjati. Iza doručka uspeli su se gosti na stari grad, gdje je prof. Klaić držao predavanje »Ueber mittelalterliche Burgen in Krapina«. Ugodna forma, u koju je predavač svoje predavanje zaodjeo, mnogo je tomu doprinijela, da su ga slušatelji pozorno pratili i da su se uvjerali o tom, kako je bogata povjest Krapine i kako Krapinčani imaju potpuno pravo da svoju tradiciju brižno čuvaju. U Kneippovom lječilištu, kamo su gosti iza predavanja krenuli, tumačio je sve uredbe liječenja hladnom vodom sam ravnatelj zavoda g. Okić. Na to je prof. Gorjanović odveo izletnike na mjesto, gdje su se našli ostanci krapinskoga čovjeka, te je tumačio, kako je tekao rad oko istraživanja toga nalaza i dao donekle sliku geološkoga razvoja ovoga predjela. Tim je znanstveni dio dnevnoga reda bio iscrpljen, te se oko četiri ure mogao servirati objed, što ga je krapinska op-

ćina priredila svojim gostima. Tu se je izrekla gdjekoja zanosna zdravica, a domaće pjevačko društvo »Zagorac« zabavljalo je goste pjevanjem i tamburanjem. Udivljeni krasnim dočekom ostaviše gosti u večje Krapinu, te se povratili u Zagreb, gdje su prenoćili.

Treći dan u jutro padala je kiša, ali je večina izletnika ipak nastavila put. Iz Zagreba podoše s njima ravnatelj arheološkoga muzeja prof. dr. Brunšmid, župnik stenjevački Lj. Ivančan, prof. Purić i potpisani. U Novoj Gradiški ih je dočekaо ravnatelj bosansko-hercegovačkoga zemaljskoga muzeja dvorski savjetnik Kosta Hörmann, te kustos dr. Ćiro Truhelka i posjednik g. Prugovečki, koji si je za otkriće prehistorijskih sojenica u Dolnjoj Dolini stekao velikih zasluga. Iza objeda pošlo se je na kolima do savske obale, odakle se je na čamcima prešlo do mjesta, gdje su se izvodila iskapanja. Tu je goste pozdravio domaći g. župnik, koji je bio došao sa cijelim svojim stadom, a iza toga pozdravio ih je još jednom dvorski savjetnik Hörmann i to u ime zemaljske vlade, muzeja i kao član bečkoga antropološkog društva.

Izletnici su doduše mogli znati, što će ovdje vidjeti, već po publikacijama, što su izašle o toj naselbini sa mnogobrojnim ilustracijama u više godišta »Glasnika« bosan.-herceg. muzeja. Ono, što su vidjeli, ipak ih je iznenadilo, ne samo za to, što su se uvjerali, da je za izvedbu ovakvoga posla nužna velika energija, nego i za to, što su uvidjeli, da su odlučujući krugovi znali cijeniti važnost toga otkrića te prema tomu i dozvolili sredstva, da se ono prouči. Dr. Truhelka tumačio je izletnicima iskopine prijašnjih godina, a kod ovogodišnjih upozorio ih je osobito na jedan čamac, dug kojih 12 metara, od koga je asistent muzeja g. Ćurčić, koji je vodio iskapanja, već dvije trećine bio iskopao. Iza toga pogledali su si izletnici narodno kolo, a na to su posjedali oko sinije, te im je pružena po bosanskom običaju priređena južina. U večje vratili se izletnici iza srdačnoga rastanka u Novu Gradišku, odakle je u ime bečkoga antropološkog društva poslana zajedničkom financijalnom ministru barunu Buriānu brzojavka, u kojoj mu se izriče zahvalnost i priznanje za skrb, što ju je i u tom slučaju pokazao za znanstveni napredak Bosne i Hercegovine. Poslije ponoći vratili su se izletnici, jedni preko Osijeka i Budimpešte, a drugi preko Zagreba svojim kućama.

Premda je ovaj izlet bečkoga antropološkoga društva trajao samo tri dana i premda je program bio dosta opširan, ipak je uspjeh izleta bio u svakom pogledu veoma povoljan. Mi u tom uspjehu možemo naći neko zadovoljstvo, jer je to siguran dokaz, da smo i u tom pogledu znatno napredovali. Tko zna, koliko smo godine morali sakupljati, dok smo sastavili ove zbirke, u kojima se nalazi toliko blago, tko poznaje poteškoće, koje pri svakom radu moramo svladavati, taj će lako moći pro-

suditi, koliko je trebalo ljubavi za stvar, koliko požrtvovnoga i ustrajnoga rada, dok se je sve to moglo postići. Za nas Hrvate bio je osobito poučan izlet u Dolnju Dolinu. Nijesmo doduše tamo vidjeli mnogo nepoznata, jer nam je hrvatskim jezikom pisana literatura lako pristupna, ali smo se uvjerali više nego igdje drugdje, da za uspješno istraživanje nije potrebna samo velika energija, nego da za to treba i mnogo većih sredstava, nego što ih mi imamo.

Dr. V. H.

KNJIŽEVNE VIJESTI.

Bullettino di archeologia e storia dalmata pubblicato per cura di Fr. prof. Bulić. Anno XXVI. Spalato 1903. Nro 12. — Fr. Bulić Ritrovamenti nel cimitero antico cristiano a Crikvine (str. 177—186). Iscrizioni inedite (str. 186—198). Nomi e marche di fabbrica su tegoli e mattoni acquistati dall' i. r. Museo in Spalato durante l'a. 1903 (str. 198—199). G. Alačević La Liburnia ed i Liburni di Scilace Cariandeno (str. 199—204). Giuseppe de Bersa Le lucerne fittili romane di Nona conservate al Museo archeologico di S. Donato di Zara (Continuazione str. 204—210). La Dalmatie de 1797 à 1815. Episode des conquêtes Napoléoniennes par l'abbé Paul Pisani (str. 210—213). A difesa del Padre Bonaventura Cossovich juniore (str. 213—215). Ristauro al Campanile del Duomo di Spalato (str. 216—217). Elenco degli oggetti d' arte acquistati dall' i. r. Museo in Spalato (str. 218). Notizie riguardanti il Palazzo di Diocleziano a Spalato (str. 219). — — — Anno XXVII. 1904. Nro 1—4. — Fr. Bulić La capsella reliquiaria plumbea trovata nella confessione della basilica cimiteriale di Monastirine nell'a. 1903 (str. 3—13). L'ampolla d'oglio di S. Menas martire nella collezione dei PP. Francescani di Sinj (str. 14—17). Ritrovamenti antichi cristiani a Sinj (str. 17—20). Ritrovamenti di una antica chiesa cristiana a Traù nell'a. 1903 (str. 20—26). Nomi e marche di fabbrica su tegoli e mattoni acquistati dall' i. r. Museo in Spalato durante l' a. 1903. (str. 26). G. Alačević Gli Illiri (str. 27—34). Giuseppe de Bersa Le lucerne fittili romane di Nona conservate al Museo archeologico di S. Donato di Zara (str. 34—38). † Giuseppe Alačević (str. 38—40). — Prilozi: S. Gregorio Magno Papa nelle sue relazioni colla Dalmazia (a. 560—604) p. 1—47). Accessiones

et correctiones ad Illyricum Sacrum del P. Farlati di Coleti (p. 65—72).

Vjestnik kr. hrvatsko - slavonsko - dalmatinskog zemaljskog arkiva. Uređuje dr. Ivan pl. Bojničić Kninski. God. VI. svezak 1 i 2. Zagreb 1904. — Dr. Ferdo pl. Šišić Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga (str. 1—59). Emilij Laszowski Šest listina za povjest grada Zagreba (str. 60—63). Dr. Franjo Kos Iz arhiva grofa S. Attemsa u Podgori pri Gorici (str. 64—77). Ivan Tkalčić Prinosi k progonu vještica u Hrvatskoj (str. 80—96). Dr. L. Jelić Isprave o prvotnoj uroti za oslobođenje Klisa i kopnene Dalmacije od Turaka g. 1580—1586 (str. 97—113). Dr. Artur Schneider Prilozi za život i književni rad Pavla Rittera Vitezovića (str. 114—126). Emilij Laszowski Popis dohodaka crkava i župa u arhidjakonatu ličko-krbavskom god. 1768 (str. 127—134). Svaštice (str. 135—140). Književnost za god. 1903 i 1904 (str. 144).

Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini. Urednik Kosta Hörmann. XVI. 1904. 1—3. — M. Medić. Tri ljekaruše (str. 1—32, 195—224). Karlo Patsch Arheološko epigrafska istraživanja o povjesti rimske pokrajine Dalmacije (str. 33—60). Dr. Đorđe Protić. Prilog k poznavanju flore kriptogama (tajnocvjetaka) okoline Sarajeva. (str. 61—90) Dr. Ćiro Truhelka Sojenica u Dônjoj Dolini (str. 91—98, 225—236, 441—448). Dr. Gavro Manojlović Nešto o crkvenoj lirici vizantinskogrčkoj (str. 99—124). Otmar Reiser Izvještaj o uspjehu ornitoloških putovanja u Srbije godine 1899. i 1900. (str. 125—152). Dr. L. Jelić Grada za životopis Magdalene Pereš-Vuksanović, poznate pod imenom Franice Slavonke (str. 161—194). Karlo barun Pinter Apollonia i Dyrrhachium-novci iz moje zbirke